INFORME

Delimitació i protecció de La Força de Vilamajor

Autor: **Higini Herrero Baró**

Centre d'Estudis de Sant Pere de Vilamajor
www.centredestudisvilamajor.cat
2021

INFORME

PROTECCIÓ I DELIMITACIÓ DE LA FORÇA DE VILAMAJOR

Higini Herrero i Baró,
arquitecte i coordinador en funcions del CESPV
higiniherrero@gmail.com – 616.645.792
Centre d'Estudis de Sant Pere de Vilamajor

Sant Pere de Vilamajor, 28 de febrer de 2021

ÍNDEX

1. Objecte de l'informe, pàg. 3.

2. Contextualització: Què és la Força de Vilamajor?, pàg. 3.

3. Quins elements de La Força existeixen encara?, pàg. 4.

4. Quin grau de protecció té La Força?, pàg. 7.

5. Quins són els límits de la Força de Vilamajor? Coincideixen amb la protecció?, pàg. 7.

6. Conclusions, pàg. 8.

7. Bibliografia, pàg. 10.

8. Annexos:

Annex I. Història de La Força segons el Mapa de Patrimoni de la Diputació de Barcelona, pàg. 11.

Annex II. Descripció de La Força segons el Mapa de Patrimoni de la Diputació de Barcelona, pàg. 12.

Annex III. Fitxes del Mapa del Patrimoni de la Diputació de Barcelona, pàg. 14.

Annex IV. Catàleg de Béns a protegir del POUM de Sant Pere de Vilamajor, pàg. 14.

Annex V. Situació dels elements de La Força de Sant Pere de Vilamajor, pàg. 15.

Annex VI. Relació de cases i masies del veïnat de La Força (1790-1850), pàg. 23.

Informe que emet Higini Herrero i Baró, arquitecte i coordinador en funcions del Centre d'Estudis de Sant Pere de Vilamajor, a petició del Sr. Pere Canal Pedrosa, caporal número 7580 de la Unitat Central de Patrimoni Històric del cos dels Mossos d'Esquadra.

1.- Objecte de l'informe

L'objecte d'aquest informe és respondre de forma breu però concisa les següents preguntes plantejades pel Sr. Pere Canal:

a) Què és La Força de Vilamajor?
b) Quins dels seus elements existeixen encara?
c) Quin grau de protecció té La Força?
d) Quin són els seus límits? Coincideixen amb els de la protecció?

2. Contextualització: Què és la Força de Vilamajor?

A Vilamajor, al llarg de la història s'ha anomenat La Força diversos elements:

i. La Vila fortificada al centre històric de Sant Pere de Vilamajor.
ii. En termes de divisió administrativa, l'antic barri avui inclòs al veïnat del Pla de Vilamajor conegut també com La Sagrera o l'Església. El barri de La Força, a més de les cases de la vila fortificada, també ha inclòs cases i masies properes com La Rectoria, can Riera de les Oliveres, can Biel, can Pere Pont, can Perera del Pla, can Duran o cal Sant.
iii. Almenys durant la IIa República Espanyola també es va anomenar La Força a la totalitat del terme municipal de Sant Pere de Vilamajor.
iv. A finals del segle XX, una entitat teatral es va anomenar La Força i anys més tard, una entitat cultural i la colla gegantera també serien conegudes amb aquest nom.

A efectes d'aquest informe quan parlem de La Força parlem de la primera accepció, és a dir, de **l'antiga vila fortificada de Vilamajor**, l'origen de la qual alguns historiadors reconeguts com Mercè Aventín remunten a la *Vila Maiore* d'origen romà o visigot[i] (1) hi

Aquest recinte emmurallat albergava la població del centre històric de Vilamajor, l'església parroquial, una comunitat de monjos i el castell de Vilamajor, propietat dels comtes de Barcelona. No hi ha unitat de criteri si el castell de Vilamajor també és el Palau de Vilamajor o bé si aquest palau era un edifici independent fora del recinte del qual encara no se n'ha trobat restes arqueològiques.

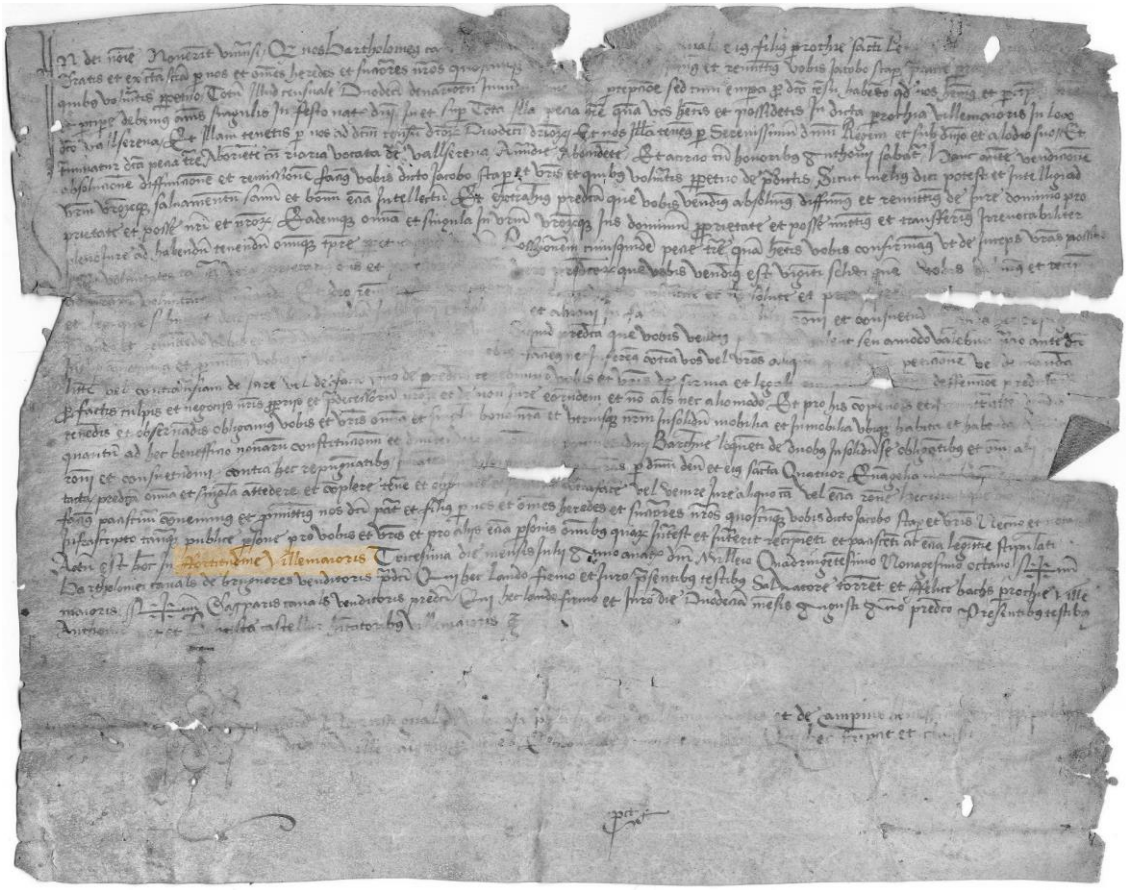

Fig. 1. Pergamí del 1480 on s'indica que ha estat fet a la fortalesa de Vilamajor [ffortitudine Villemaioris]

Per ampliar la informació consulteu els annexos I i II.

3.- Quins elements de La Força existeixen encara?

Partint de La Força de Vilamajor una com a vila fortificada, entenem que **els seus elements essencials són els propis d'una fortificació**: torres de guaita i de defensa, muralles, baluards, fossats, entrades, ponts d'accés, patis d'armes, recintes interiors (el jussà

i el sobirà), l'església castral i el seu campanar, les fargues i molins interiors (i els seus elements propis com els carcabàs, recs...), etcètera. A l'interior de la fortificació també hi havia una vila amb cases, horts, tavernes, botigues, estables...

No totes les cases actuals són de l'època de La Força medieval. Algunes com cal Ferrer de Dalt (C/Església, 4) o can Vila (C/Brugueres) tenen molts elements originals. D'altres, són edificis antics que han sofert reformes importants, com per exemple La Dàlia o can Cortès, que tenen parets gruixudes i portals de pedra medievals sota les noves façanes noucentistes. D'altres edificacions noves, com la Mongia, tenen parts de muralla al seu interior. Malgrat tota aquesta varietat tipològica, hi ha una cosa que es manté en tots els casos: la divisió parcel·lària de la propietat, els límits de les parcel·les han estat majoritàriament constants (hi ha excepcions), molts murs originals han estat enderrocats però els nous s'han reconstruït sobre la fonamentació original mantenint la forma urbana, deixant entreveure el traç de les muralles, accessos i recintes emmurallats.

La tradició oral local, atribueix que bona part de La Força fou destruïda pel terratrèmol del 24-25 de maig de 1448 (el segon més potent registrat al nostre país) que va tenir l'epicentre entre Cardedeu i Llinars del Vallès, malmetent també els castells de les poblacions veïnes com el castell vell de Llinars del Vallès, Palautordera o Montornès del Vallès. No obstant, no hi ha cap documentació de l'època que atribueixi directament o indirecta a aquest terratrèmol la destrucció del castell de Vilamajor. En tot cas, sí que hi ha documentació del segle XVII que expliquen enderrocs i demolicions d'elements de La Força per aconseguir material de construcció, per exemple, desmuntant la Torre Negra per la construcció de l'església parroquial o desmuntant la muralla de la riera per la construcció del pont.

Així doncs, malgrat el pas del temps, la destrucció natural o premeditada i les tasques d'enderroc dels darrers segles no han estat totals i queden molts elements de La Força medieval, que encara són visibles o ocults dins de les cases. Molts d'ells estan recollits en el Mapa de Patrimoni de la Diputació de Barcelona (Annex III) i al catàleg de bens a protegir del POUM (Annex IV).

Malgrat tot, no tots els elements de La Força estan inventariats i/o catalogats o ni tan sols localitzats ja que només en tenim referències documentals. Per exemple, les referències a una torre circular prop del campanar (podria ser la Torre Negra o n'hi ha una altra?), les

fargues del castell (podria ser l'espai cobert amb una volta de pedra compartida entre can Sion i can Felip?), el pont d'accés a la Força que es va endur les riades dels anys 70 del segle XVIII (seria a la continuació del carrer Ripoll cap al Pla de can Duran?)... tots aquests dubtes fan que elements ocults puguin sortir a la llum i cal estar atents, per això és molt important la presència de tècnics de patrimoni i arqueòlegs que estiguin alerta quan es fan actuacions que afecten la Força. Un exemple recent fou la troballa de l'església castral en les excavacions arqueològiques del Centre d'Estudis de Sant Pere de Vilamajor al peu del campanar (2014) que van localitzar els fonaments de l'antiga església de la qual fins aleshores només n'hi havia constància en documents de l'època que la situaven a 30 metres de l'altar del temple actual.

Per fer-se una idea general, acompanyo un esquema de la situació dels elements trobats i la hipòtesi més probable de la seva localització.

Veure annex V.

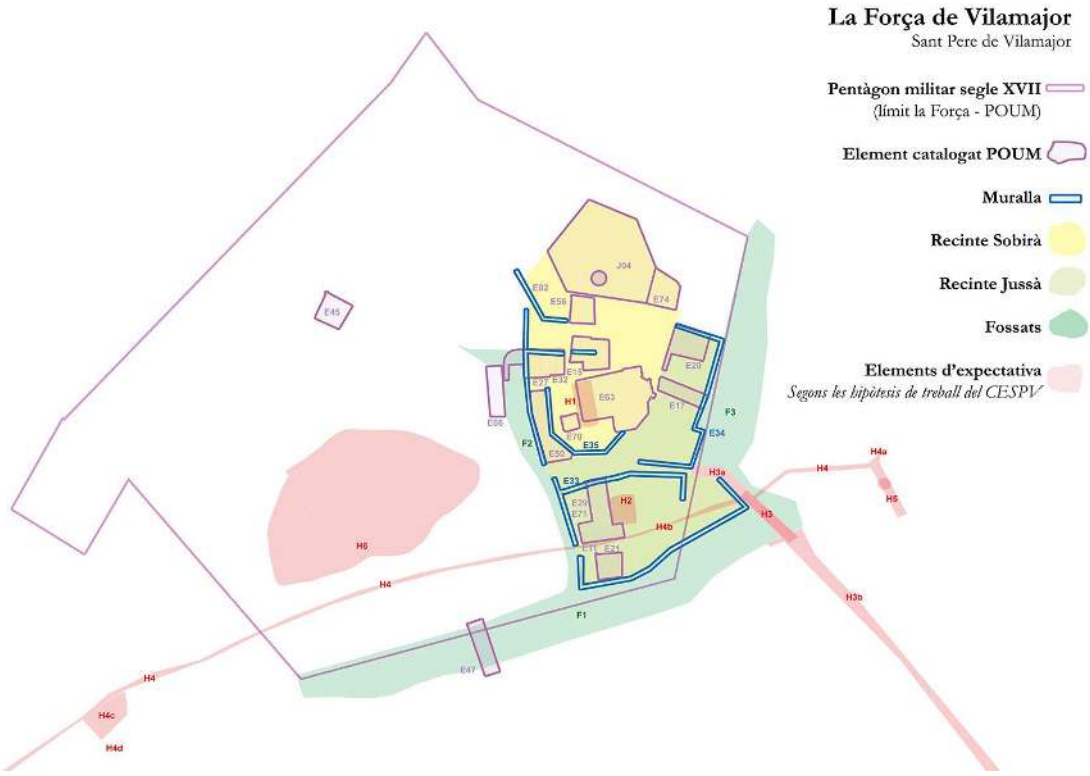

4.- Quin grau de protecció té La Força?

D'acord amb la catalogació del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya [BCIN, núm. registre 1530- MH R.I.51.5674 (1949)], **La Força de Vilamajor és un Bé Cultural d'Interès Nacional**.

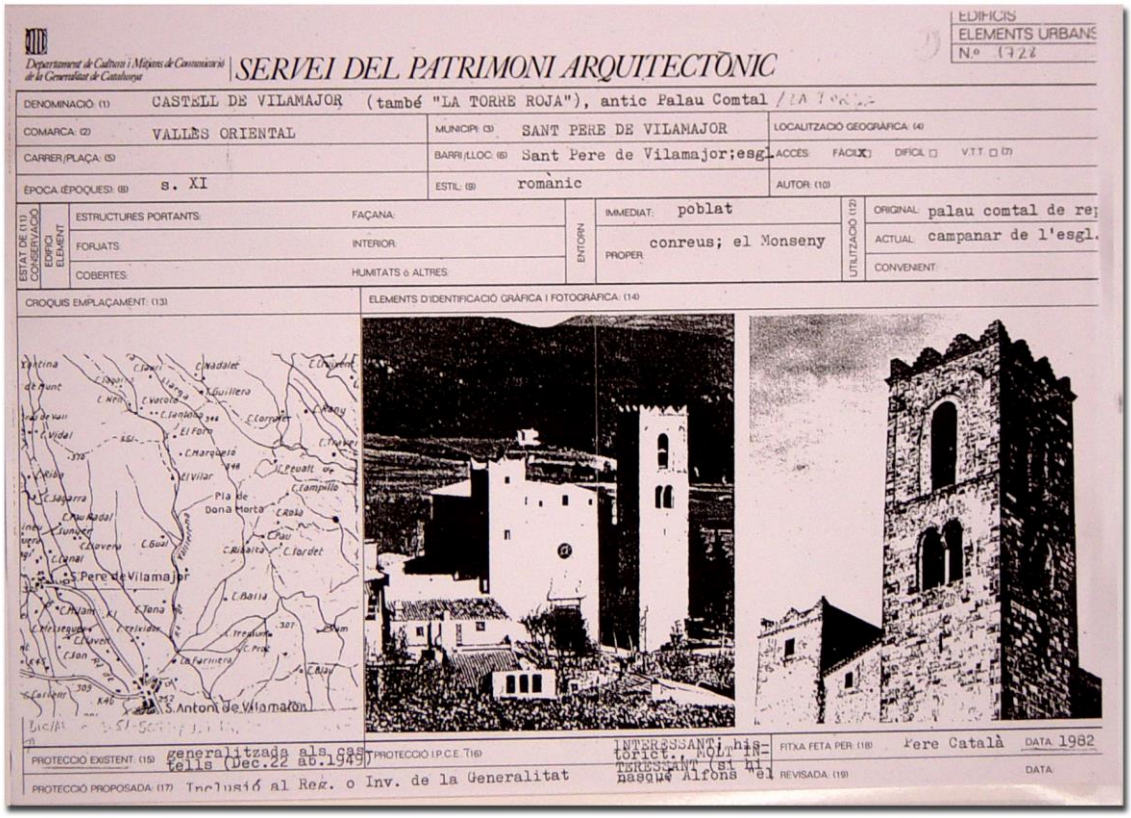

Fig. 2. Fitxa de protecció de La Força com a Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN).

5.- Quins són els límits de la Força de Vilamajor?

Els límits del barri de La Força no coincideixen amb els de la fortificació de la Força i, en tot dos casos són difusos. Aclarim-los punt per punt:

El barri de La Força inclou el centre històric (amb la fortalesa) i l'espai immediat amb les masies més properes que hi tenien una relació més directa. Vegeu annex VI sobre la relació de les cases i masies incloses als anys 1790 i 1850, a tall d'exemple.

Els límits de la fortificació de La Força, estrictament com a edificació de protecció militar, es podrien definir pels baluards i les muralles exteriors perimetrals i els seus fossats que

farien de límit i, és clar, s'inclouria tot el que quedés dins d'aquest recinte protegit. A més, també caldria incloure els ponts d'accés (fora del recinte emmurallat) i els elements del rec que aprovisionava La Força d'aigua i també segurament els seus molins i fargues.

Per tant, La Força es podria delimitar de següent manera: Pel sud, el fossat del torrent de la Dàlia. Per l'est, el fossat de la riera de Vilamajor. Pel nord, el fossat del torrent de Ripoll i per l'oest (no hi ha fossat), seria el polígon de muret que volteja la Torre Negra.

No obstant, el Catàleg de Béns a Protegir del POUM fa una delimitació de La Força seguint com a criteri el pentàgon militar del segle XVII. La part bona d'aquest criteri és que amplia molt la seva àrea d'influència afegint els límits fins a la carena del Pedró, el cementiri nou i tota la finca de la Rectoria marcant com a requisit un estudi arqueològic qualsevol actuació en la zona i, si s'escau, també un informe del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Aquesta ampliació de la zona perimetral és molt bona perquè tal com s'ha dit anteriorment hi ha elements que estan citats en la documentació històrica però encara no se n'ha trobat restes arqueològiques i així s'assegura una millor vigilància i protecció. La part millorable, és que el pentàgon marcat deixa fora el fossats nord i est, el pont vell i també el baluard de ca l'Ermità. **A l'Annex V es presenta un plànol i la descripció dels elements a preservar elaborats amb motiu d'aquest informe.**

6.- Conclusions

Pel que fa a la naturalesa de La Força de Vilamajor, entenem que és una vila fortificada situada al centre històric de Sant Pere de Vilamajor.

Pel que fa a la protecció legal, entenem que tots els elements de La Força de Vilamajor han de ser catalogats com a Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN). No obstant, hi ha elements que en el Catàleg de Béns a protegir tenen una protecció menor (BCIL o elements d'interès) i d'altres que no estan catalogats total o parcialment, com per exemple els fossats, que caldria protegir amb els vestigis trobats a banda i banda. Per aquest motiu, **recomanem revisar el catàleg de protecció per afegir els elements que hi manquen i actualitzar els graus de protecció dels elements castrals a la categoria de BCIN**.

Pel que fa als límits de La Força, entenem que La Força són tots els elements de la fortificació que estan a l'interior dels elements perimetrals: muralles i fossats. Per aquest motiu, **recomanem definir aquests límits amb major precisió per tal que tots les elements a protegir hi quedin inclosos**. Atès que no s'han localitzat encara tots els elements, també recomanem mantenir un perímetre superior d'interès arqueològic per assegurar-se que es protegeixen estructures que avui encara no han estat localitzades *(vegeu annex V)*.

Signat: ***Higini Herrero i Baró,***

Coordinador en funcions del CESPV, 28 de febrer de 2021

7. Bibliografia.

AA.DD. (2010). "De Ramon Berenguer II a Ramon Berenguer IV". Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona, vol I, p. 97.

AVENTÍN i PUIG, M. (1990). Vilamajor (872-1299). De la fi del sistema antic a la consolidació del feudalisme. Sabadell: ed. Ausa, p. 20-21/ 67-68 (sagrera).

DOÑATE ARQUITECTES ASSOCIATS (2011). Catàleg de béns a protegir. POUM. Sant Pere de Vilamajor: Ajuntament de Sant Pere de Vilamajor.

GALÍ, D.; LACUESTA, R. (2014). Estudi històric del conjunt monumental format per l'església parroquial de Sant Pere de Vilamajor i el seu campanar exempt. Barcelona: Servei de Patrimoni Arquitectònic Local (SPAL), Diputació de Barcelona.

GALLARDO, A. (1938). Del Mogent al Pla de la Calma. Barcelona: Impremta Comas, p. 74-75.

NOGUÉS, J; CAMPUZANO, Ll. (2015). Memòria de la intervenció arqueològica realitzada a la Plaça de l'Església de Sant Pere. Sant Pere de Vilamajor (Vallès Oriental). Barcelona: Generalitat de Catalunya. Servei d'Arqueologia i Paleontologia. Inèdita.

OLIVERA, C.; REDONDO, E.; LAMBERT, J.; RIERA MELIS A. i A. ROCA. (2006). Els terratrèmols dels segles XIV i XV a Catalunya. Barcelona: Institut Cartogràfic de Catalunya. Generalitat de Catalunya, p. 226.

Annex I. Història de La Força segons el Mapa de Patrimoni de la Diputació de Barcelona

El mapa de patrimoni de la Diputació de Barcelona a la secció de descripció de la fitxa de La Força https://patrimonicultural.diba.cat/element/la-forca-0, realitzat amb la col·laboració del Centre d'Estudis de Sant Pere de Vilamajor estableix que:

> *La constitució del moviment de Pau i Treva, durant el segon terç del segle XI, donava protecció eclesiàstica a les terres situades a l'entorn de les esglésies consagrades, a unes trenta passes vers els quatre punts cardinals. Les sagreres són l'origen de creació de nuclis de població en bastir-s'hi construccions per emmagatzemar i custodiar les collites dels pagesos de l'entorn, davant les violències feudals. L'origen de la sagrera de Vilamajor podria correspondre al segle XI, com la majoria de sagreres catalanes. El concili de Vic de l'any 1033 va exceptuar de protecció les capelles castrals, però es van donar alguns casos en els que es va construir un temple, i després es va aprofitar els límits de la sagrera per emmurallar-la i formar una vila o una fortalesa, com podria ser el cas de Vilamajor. La primera referència documental de la sagrera de Vilamajor és de l'any 1266, quan l'església confirma l'establiment d'algunes cases. També en un pergamí del segle XIII de l'arxiu de can Llobera (Llinars del Vallès) s'esmenta la sagrera de Vilamajor. El primer document que anomena aquesta zona com "La Força" de Vilamajor, és de l'any 1410, quan s'estava construint o reparant el mur del fossat. Els comtes de Barcelona tenien a Vilamajor un palau residencial, del que es troben referències documentals des de l'any 1079, segons les quals el castell era possessió conjunta dels comtes germans Ramon Berenguer II Cap d'Estopes i Berenguer Ramon II el Fratricida. Es conserva un document de les despeses, fetes entre el juny de l'any 1156 i l'abril de 1157, al palau de Vilamajor que constata que el comte Ramon Berenguer IV i la reina Peronella d'Aragó hi passaven llargues temporades. Al palau hi acollien ambaixadors, cavallers, mercaders, batlles, veguers, pelegrins, jueus, sarraïns i membres de la cort de la Corona catalanoaragonesa, quan viatjaven de camí entre Barcelona i França. També es conserva documentació de cinc estades al palau de Vilamajor, de Ramon Berenguer IV i la reina Peronella, entre el juny de l'any 1157 i març de l'any 1158. Segons la tradició, al palau comtal de Vilamajor hi va néixer l'infant Ramon, fill del comte de Barcelona Ramon Berenguer IV i de la reina Peronella d'Aragó, anomenat posteriorment Alfons, que fou el primer comte rei. Hi ha diferents hipòtesis sobre el seu any de naixement, entre els anys 1152, 1154 o bé 1157; també sobre el lloc de naixement, Vilamajor o bé Osca. Tanmateix, segons l'anterior document de despeses de Vilamajor, entre el juny de 1156 i l'abril de 1157, la reina Peronella va fer regals a*

Loreto, la dida de l'infant Ramon. Així doncs, és dedueix que l'infant Ramon fou criat en aquest territori. Vilamajor comptava amb un mercat, documentat des de l'any 1142, on els pagesos de les masies veïnes hi venien els seus excedents i els mestres d'oficis oferien els seus serveis, i també disposava de molins, ferreries i fargues. Amb el pas del temps, els comtes de Barcelona deixaren d'anar al palau comtal de Vilamajor, i ja al segle XV aquest es trobava molt deteriorat. No es coneix cap notícia documental de que "La Força" de Vilamajor quedés afectada pel terratrèmol de l'any 1448, tot i que és molt probable que així fos per la gran proximitat amb la zona de l'epicentre, entre Cardedeu i Llinars del Vallès. El portal situat a l'accés tradicional a la vila pel carrer de Brugueres es troba esmentat en un document de l'any 1595, quan al so de les campanes es va convocar els homes de la parròquia de Vilamajor, al lloc vulgarment dit el portal del mur de la parròquia de Vilamajor (in loco vulgo dicto lo portal del mur dicta parroquia ville maioris). A partir del segle XVII el recinte emmurallat de "La Força" va anar perdent ús militar, i l'any 1675 es va desmuntar la torre albarana rodona de la muralla, la Torre Negra, fins al terraplè per a aprofitar la pedra en la construcció d'una nova sagristia al costat de llevant del presbiteri.

Annex II. Descripció de La Força segons el Mapa de Patrimoni de la Diputació de Barcelona

El mapa de patrimoni de la Diputació de Barcelona a la secció de descripció de la fitxa de La Força https://patrimonicultural.diba.cat/element/la-forca-0, realitzat amb la col·laboració del Centre d'Estudis de Sant Pere de Vilamajor estableix que:

"La Força és l'antic nucli històric de Sant Pere de Vilamajor, situat a l'entorn de l'església parroquial i als carrers adjacents. El topònim del poble, Vilamajor, així com bona part dels topònims compostos amb el mot "villa", podria indicar uns orígens romans, tardo-romans o visigots, corresponents a una gran explotació agrícola propietat d'un dominus o de l'Estat. Tot i així, actualment no es disposa de cap tipus d'evidència arqueològica que ho constati, i el temps històric precís (època romana, goda o carolíngia) dels orígens de la Villa Maior o Villa Magore és desconegut. Segons la historiografia tradicional, durant el període alt medieval, hi havia establerta una comunitat humana resident de forma estable, que gaudia dels beneficis d'una petita església, vinculada probablement al repoblament d'aquest territori. Una valuosa resta epigràfica, que ha estat interpretada com la constatació d'aquesta hipòtesi, és la làpida del prevere Orila, procedent del temple primitiu, que es troba encastada a l'interior de l'església actual. En aquesta làpida hi ha inscrit: "Hic requiescit Orila presbiter vixit annos LXXX, obiit era DCCCCX", és a dir,

aquí reposa el prevere Orila que va viure 80 anys i va morir l'any 910 de la era hispànica, corresponent a l'any 872 del nostre còmput actual. Aquesta làpida sepulcral prova que el prevere Orila era una persona de gran importància, i per tant, també ho havia de ser la església a la que servia, i per extensió la pròpia vila. I també ens dona informació sobre l'antiguitat de l'església de Vilamajor, ja que si el prevere va morir als 80 anys d'edat, l'antiga església podia datar de principis del segle IX o abans, és a dir, dels inicis del domini carolingi a Catalunya. Al segle X, l'antiga església preromànica va ser substituïda per una església romànica, per a poder donar servei a una població que anava en augment. Segons els recents estudis històrics de David Galí i Raquel Lacuesta (vegeu bibliografia), l'església altmedieval, que ocupava el mateix indret que l'actual, era de dimensions molt més petites, amb orientació est-oest. Tanmateix, entre els segles X i XII, els comtes de Barcelona van reunir sota domini feudal gran part del territori de Vilamajor, tant a títol públic com privat. Així doncs, a Vilamajor convivien dues senyories, la comtal i l'eclesiàstica, amb les seves respectives seus jurisdiccionals, el castell i la parròquia de Sant Pere amb la sagrera murada. La sagrera de Vilamajor es trobava envoltada de muralles i valls, amb almenys un portal, situat just a l'accés tradicional a la vila pel carrer de Brugueres, a la part nord-occidental. Els trams més visibles d'aquest recinte fortificat els trobem a la plaça i pujada de l'església i al fossat del Ripoll (muralla nord). Els fossats sud i nord estan dessecats i només es conserva la riera que en feia aquesta funció a la banda est. També s'han conservat alguns trams de muralla dins de les cases del centre històric. La plaça de l'església, antiga plaça reial, va mantenir fins a finals del segle XIX la seva aparença medieval, amb edificis de planta baixa i pis reconstruïts sobre els fonaments de les cases originals. A principis del segle XX, es van reformar algunes cases amb estil modernista i noucentista, i la plaça va anar prenent una imatge més urbana que rural, però mantenint l'harmonia i equilibri estètic amb l'entorn. Era el centre neuràlgic del poble, amb funcions de "plaça major", on es concentraven els comerços, es celebraven les festes populars i es feien ballades de gitanes. L'antiga plaça medieval va perdre, durant el franquisme, l'harmonia compositiva que havia mantingut durant segles, amb l'enderrocament dels antics edificis substituïts per d'altres d'estètica qüestionable, i la pèrdua dels comerços. Malauradament, s'ha acabat convertint en un aparcament de cotxes (segueix a apartat observacions).

Observacions: L'origen del carrer de Brugueres és l'antic camí que unia la vila de Vilamajor amb el veïnat de Brugueres; de la mateixa manera que el proper carrer de Ripoll unia la vila amb el barri de Ripoll. Actualment, es desconeix si el castell es trobava al mateix indret que la sagrera emmurallada o bé es trobaven un a tocar de l'altre. Segons la documentació de l'època es dedueix que l'estament eclesiàstic i el civil compartien seu al turó, pel que és probable que es trobessin

separats un a tocar de l'altre però encabits en un únic recinte emmurallat. Aquesta hipòtesi és corrobora també pel nom de "La Força" i per l'existència dels vestigis d'una altra torre circular, la Torre Negra, situada a una vintena de metres de la façana de l'església, i de la torre de planta quadrada de can Vila. D'altra banda, els comtes de Barcelona tenien a Vilamajor un palau residencial, del que es troben referències documentals des de l'any 1079 (AA.DD., 2000:97). Actualment no es disposa de dades precises de la localització del palau comtal tot i que, segons la tradició, es trobava al nucli de La Força. També es desconeix si existien de forma coetània, un palau i un castell; o bé si el palau i el castell eren la mateixa edificació. Entre els anys 1558 i 1610 es va construir una nova església, la que es conserva actualment, d'estil gòtic tardà amb elements renaixentistes. El cementiri es trobava a migjorn fins que, modernament, va ser traslladat a la seva ubicació actual. D'altra banda, durant el mes de setembre de l'any 2014 es va dur a terme una excavació arqueològica a la Plaça de l'Església, a l'espai situat entre la façana principal del temple i l'angle més occidental de la Torre Roja. Aquesta intervenció va permetre documentar la banqueta de fonamentació de les dues edificacions, un gran nivell de terra de farciment coetani als fets de la Guerra de Successió, i els vestigis d'un mur, i una tomba antropomorfa afectada pels fonaments de la Torre Roja. Aquest mur podria formar part dels fonaments de l'església regida pel prevere Orila (preromànica), o de l'església romànica que existia fins a la construcció de l'actual temple, i la tomba, que correspon a una tipologia d'enterrament que es dona entre els segles VI i X dC., formaria part de les tombes de la sagrera del temple primitiu. Les intervencions arqueològiques a la zona de La Força són una valuosa font d'informació per reconstruir la seva història i possibiliten l'obtenció de dades precises sobre els orígens i evolució d'aquest indret de gran valor històric.

Annex III. Fitxes del Mapa del Patrimoni de la Diputació de Barcelona.

Enllaç: https://patrimonicultural.diba.cat/municipi/sant-pere-de-vilamajor

Annex IV. Catàleg de Béns a protegir del POUM de Sant Pere de Vilamajor.

Enllaç:
https://dtes.gencat.cat/rpucportal/AppJava/cercaExpedient.do?reqCode=veureDocument&codintExp=246449&fromPage=load

Annex V. Situació dels elements de La Força de Sant Pere de Vilamajor.

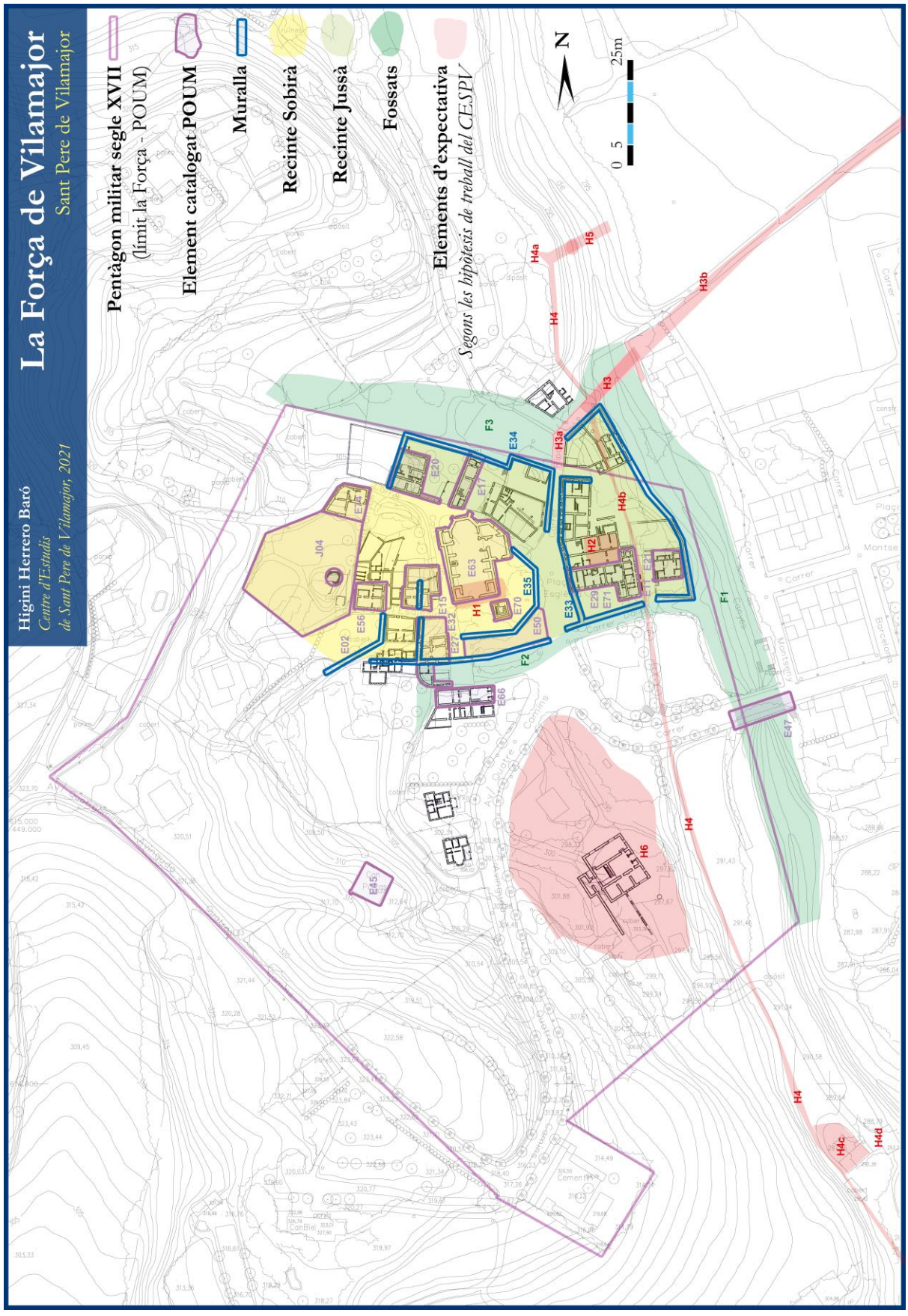

El catàleg de Béns a protegir del POUM inclou en la seva fitxa **J03** una delimitació de La Força en base al pentàgon militar del segle XVII (en el mapa d'aquest annex marcat en **línia lila clar**).

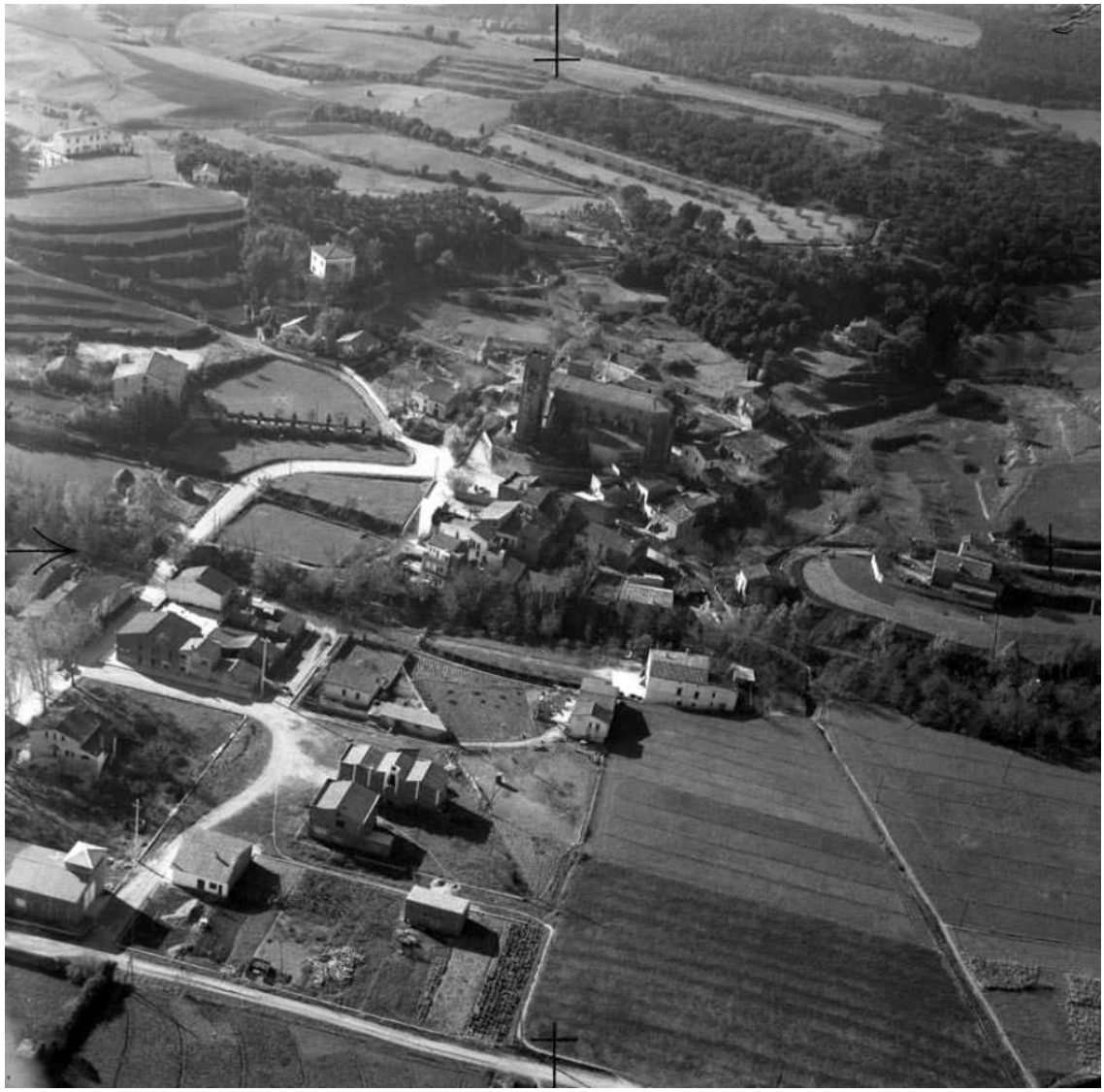

Vista aèria anys 60 segle XX, de la Força de Vilamajor. ICC.

El mateix catàleg de Béns a protegir també inclou els següents elements, que en el mapa d'aquest annex hem marcat en **línia lila fosc** (elements) i **línia blava** (les muralles):

- **Fitxa catàleg POUM J04.** El basament (fonaments) de la torre circular del turó de la Torreta, coneguda com a **Torre Negra**. I la seva zona d'influència d'interès arqueològic. La torre es va demolir en part al segle XVII per treure material de construcció per la nova església parroquial. Considerat element d'interès, tot i ser els fonaments d'una torre del castell.

Visió del recinte sobirà de La Força i turó de la Torreta, a principis de segle XX.

- **Fitxa catàleg POUM E74.** La torre de **Can Vila** era la torre que protegia l'accés principal, al sector oest, per on arribava el camí ral. La torre, reconvertida avui en casa, conserva l'alambor. Considerada BCIL, tot i ser part d'una torre del castell.
- **Fitxes catàleg POUM E71, E29 i E11.** Les cases **Cortès, la Tulipa i La Dàlia** són cases medievals del recinte jussà del castell que varen ser reformades a principis del segle XX, en època noucentista. Considerades pel POUM com elements d'interès.
- **Fitxa catàleg POUM E70.** La **Torre Roja** és el campanar-torre castral romànic. Considerada pel POUM com a BCIN.
- **Fitxa catàleg POUM E66.** La casa de **Can Suquet** és una casa del segle XVII situada prop del fossat sud però fora del recinte emmurallat. Considerada pel POUM com element d'interès.
- **Fitxa catàleg POUM E63.** L'**església parroquial de Sant Pere** és un temple del segle XVI-XVII situada sobre l'antiga església castral romànica. Considerada pel POUM com a BCIL.
- **Fitxa catàleg POUM E56.** La casa de **Can Roca** és una casa situada dins del recinte Sobirà del castell. Considerada pel POUM com element d'interès.

Pujada empedrada i muralla del recinte sobirà. 1963. Foto: Joan A. Pujals.

- **Fitxa catàleg POUM E50.** La **pujada empedrada al Recinte Sobirà** connectava els recintes sobirà i jussà del castell. Considerada pel POUM com a BCIL.
- **Fitxa catàleg POUM E47.** El **pont vell** construït el 1680 i reformat el 1901 i ampliat el 1980, connecta el barri del Pla amb el barri de la Força. Considerat pel POUM com a BCIL.
- **Fitxa catàleg POUM E45.** La casa de **Can Planes** és una casa de principis del segle XX situada fora del recinte emmurallat. Considerada pel POUM com element d'interès.

- **Fitxa catàleg POUM E35.** La **Muralla del recinte sobirà** és visible quan envolta el cementiri vell de l'església però també es troba dins de les cases. Tot i ser part del castell és considerada pel POUM com a BCIL.

- **Fitxes catàleg POUM E33 i 34.** La **Muralla del recinte jussà** és molt visible al sector nord i sud i es desdibuixa quan és paral·lela a la riera perquè fou desmuntada per tenir material de construcció pel pont vell de 1680. Tot i ser part del castell és considerada pel POUM com a BCIL. Té un baluard a can Pere Bacs que sobresurt del pentàgon del segle XVII.

- **Fitxa catàleg POUM E32.** La **Mongia** fou la casa dels monjos que tenien cura del campanar fins el segle XIX. Fou enderrocada totalment i només quedà un tram de muralla del recinte sobirà. A excepció del tram de muralla, l'edifici que actualment acull un centre d'informació és nou. Considerada pel POUM com a BCIL.

La Mongia vista del des campanar el 1963. Fotografia de Joan Anton Pujals.

- **Fitxa catàleg POUM E27.** La casa de **Cal Menut** és una casa medieval que comprèn una cantonada de la muralla del recinte sobirà. Considerada pel POUM com a BCIL.
- **Fitxa catàleg POUM E21.** La casa de **La Jardinera** és una casa de principis del segle XX situada dins del recinte jussà. Considerada pel POUM com element d'interès.
- **Fitxa catàleg POUM E02.** El **Baluard Sud** es troba a la zona de can Paràs. Considerat pel POUM com a BCIL.
- **Fitxa catàleg POUM E15.** La casa de **Cal Ferrer** és una casa medieval que comprèn part de la muralla del recinte sobirà. Considerada pel POUM com a BCIL.
- **Fitxes catàleg POUM E17 i E20.** La casa de **Cal Gorro i can Grau** són cases medievals que comprenen part de la muralla nord del recinte jussà. Considerades pel POUM com a BCIL.

També hem delimitat amb una **àrea groga** el recinte sobirà, amb una **marca verd clar** el recinte jussà i amb una **marca verd fosca** els fossats.

El recinte sobirà: inclou les terrasses superiors on hi havia l'església castral, la mongia, el cementiri, la torre de can Vila i la Torre Negra i se suposa que també hi hauria els elements del castell-residència dels comtes de Barcelona (cuina, estables, sala...) tot i que aquestes darreres dependències no han estat localitzades.

Fotografia d'Enric Planas.

El recinte jussà: inclou les terrasses inferiors i les parts més exteriors, protegides per muralles i fossats on hi haurien les cases del nucli urbà i la part industrial (farga i molí) tot i que aquestes dues darreres no han estat localitzades.

Els fossats: Els fossats són part intrínseca de les muralles, un element defensiu que situava l'atacant en una part inferior i en inferioritat defensiva davant els atacs des de dalt de les muralles. S'utilitzaven torrents naturals (riera de Vilamajor, torrent de Ripoll i torrent de la Dàlia). Aquests elements no estan inclosos al catàleg i caldria donar-los algun tipus de protecció que assegurés la protecció tant de l'espai buit com dels seus murs. Com que són elements determinadors del perímetre i dels límits de la fortalesa cal remarcar dos aspectes:

A) La **protecció del fossat com a espai buit** davant de la muralla és cabdal per entendre la seva funció. No s'entén una muralla sense l'espai que vigila. Un símil molt gràfic d'entendre: seria com protegir un gran finestral gòtic però permetre

construir-hi una paret a pocs centímetres. La visió és part intrínseca de la finestra com el fossat ho és de la muralla.

B) La **protecció total del fossat** implica tot el buit del terreny. Delimitar la protecció fins a la línia d'aigua significa protegir només la meitat del fossat i n'obvia la meitat, precisament la que priva als atacants de fugir.

- **F1 – Fossat est: la riera de Vilamajor.** Només una petita part està inclosa al pentàgon de la Força. Caldria ampliar la protecció fins al pla agrícola de l'altra vessant i els vestigis que continguin a banda i banda.

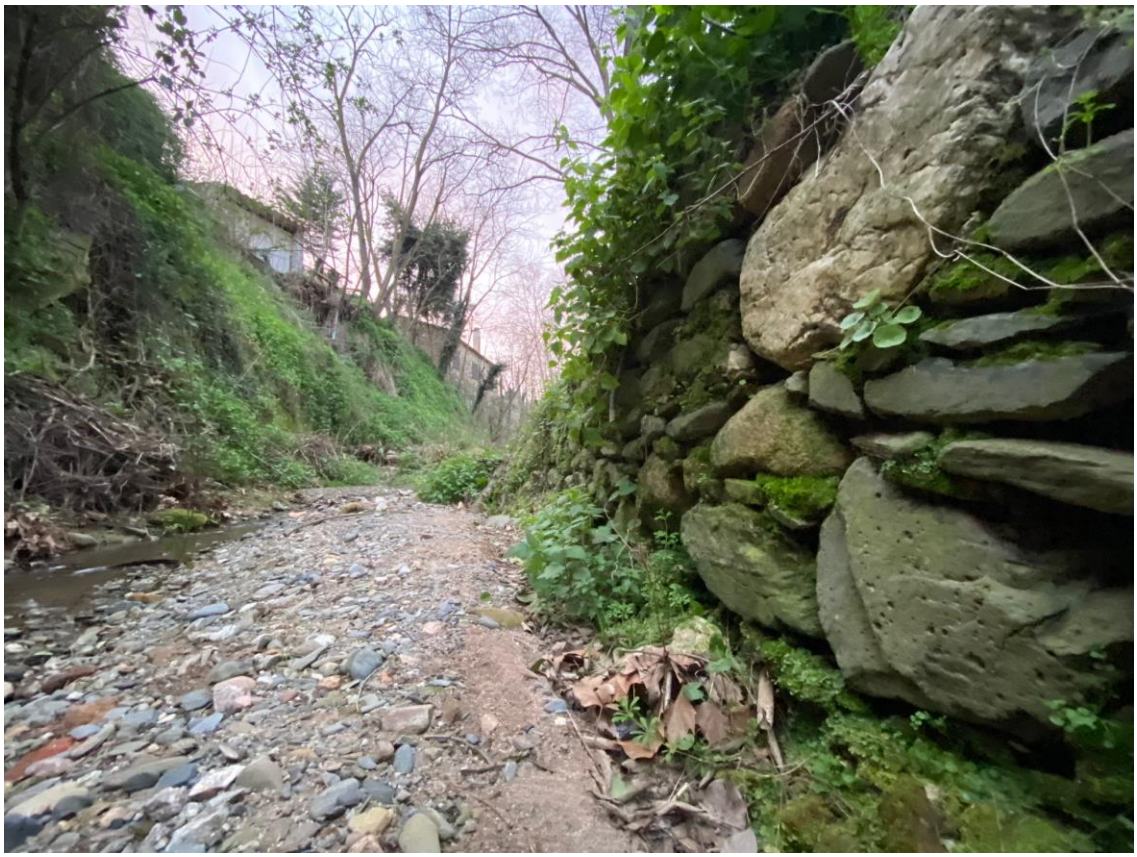

Fossat est (riera de Vilamajor) amb vestigis a banda i banda de la riera.

- **F2 - Fossat sud: el torrent dessecat de la Dàlia.** Està tot inclòs dins del pentàgon de la Força però completament pavimentat amb asfalt.
- **F3 – Fossat nord: el torrent de Ripoll.** Està pràcticament tot exclòs del pentàgon de la Força i caldria ampliar la protecció per incloure'l dins l'àmbit protegit.

Fossar de la muralla nord (torrent de Ripoll). 1963. Foto: Joan A. Pujals.

Àmbits d'expectativa arqueològica: Marcats al mapa en marca de **color vermell** que s'haurien de tenir en compte de cara a possibles actuacions ja que tot i que no confirmades presenten un gran interès, malgrat no estar específicament protegides:

- **H1 - Església castral.** Les excavacions arqueològiques del CESPV (2014) van trobar els murs del que molt probablement són els fonaments de la nau de l'església romànica contemporània a la Torre Roja o de l'església pre-romànica del prevere Orila. Encara no s'ha trobat la localització de l'absis. És una zona de gran interès.
- **H2 – Sala de la gran volta.** En unes obres d'enderroc es va localitzar una gran sala amb una gran volta de canó de pedra, prop del rec subterrani. Malauradament, mitja volta està enderrocada. La seves característiques fan creure (encara hipotèticament) que es podria tractar d'una més que possible localització de la farga o del molí castral. És una zona de gran interès.
- **H3 – El pont primitiu.** A més del pont vell actual (1680), n'hi havia un de més antic que la documentació diu que una riuada es va endur a la dècada dels 70 del segle XVIII. La coincidència del tram final del carrer Ripoll (H3a) amb el camí d'accés des del pla que segueix la centuriació romana (H3b) fa pensar que el lloc

més probable per trobar la fonamentació del pont primitiu seria entre ca l'Ermità i can Duran (H3). És una zona de gran interès.

- **H4 – El rec de La Força.** Des de la mina de sota can Vesa (H4a), surt el rec de La Força fins al carrer de Ripoll. A partir d'allà, passa subterràniament (H4b) per sota La Força fins a tornar a sortir a l'exterior per alimentar la bassa (4Hc) del molí de Baix (H4d) i continuar més avall cap a can Clavell. Del tram subterrani només se n'ha trobat algun registre. És una zona de gran interès.
- **H5 – L'aqüeducte.** Al peu de la riera, hi ha un basament que encara no s'ha determinat de quin element es pot tractar. Per la tipologia, sembla molt similar a la fonamentació dels peus dels pilars de l'aqüeducte de can Pujades-can Gras que hi ha uns centenars de metres riera amunt. La seva situació, prop del rec de La Força donaria suport a aquesta hipòtesi. No obstant, podria ser també part del fonament del pont primitiu però la seva situació no encaixa prop de cap camí ni antic ni modern.
- **H6 – La Rectoria.** La Rectoria és una masia antigament depenent del gran mas de Can Derrocada que a partir del segle XVII va acollir la casa dels rectors de Vilamajor. Les troballes medievals (possible bassa i farga o molí) i les troballes arqueològiques romanes, fan pensar que o bé era una edificació auxiliar agrícola o bé la pròpia Vila Maiore. El paviment romà i les restes de ceràmica *sigillata* trobats el juny del 2015 al camp d'escultures i el mur trobat el gener de 2018, sota l'espai del safareig de la Rectoria sí que indiquen la presència romana. Cal encara ampliar els estudis arqueològics. La masia, tot i ser d'un gran interès històric i arquitectònic, no està catalogada. És una zona de gran interès.

Annex VI. Relació de cases i masies del veïnat de La Força (1790-1850).

D'acord amb els Llibres de comunions conservades a l'Arxiu Diocesà de l'Arquebisbat de Barcelona, les cases i masies incloses dins del barri de La Força el 1790 eren: la Rectoria, Cal Menut, la Mongia, Can Paràs, Can Roca, Can Sunyer, Can Samon, Can March Ferrer, Can Vila, Can Grau, Can Guesca, Can Riera de les Oliveres, Ca l'Auzeran, Can Corteset, Can Tolosa, Can Pere Bachs, Ca l'Ermità, Casa Nadal, Can Parroquià, Can Sion, Fuster de Plaça, Cal Sastre, Can Duran, Ca l'Ambrós i Can Perera del Pla.

I el 1850: La Rectoria, Cal Menut, La Mongia, Cal Ninyo, Can Paràs, Can Feló, Casa Bruguera, Casa Cortès, Can Roca, Ca l'Escolà, Can March Ferrer, Casa Romà, Casa Casademunt, Can Vila, Can Grau, Can Quelet, Can Berenguer, Can Corteset, Cal Gorro, Can Pere Bachs, Can Parroquià, Can Carraca, Can San, Can Sion, Ca l'Ermità, Casa Sagrera, Casa Coní, Fuster de Plaça, Ca l'Auzerans 2, Ca l'Auzerans 3, Can Pons, Cal Sastre, Can Geroni, Casa Bachs, Can Perera del Pla i Can Duran.

	VEÏNAT DE LA FORÇA	1790	1850
1	la Rectoria	x	x
2	Cal Menut	x	x
3	la Mongia	x	x
4	Cal Ninyo		x
5	Can Paràs	x	x
6	Can Feló		x
7	Casa Bruguera		x
8	Casa Cortès		x
9	Can Roca	x	x
10	Ca l'Escolà		x
11	Can Sunyer	x	
12	Can Samon	x	
13	Can March Ferrer	x	x
14	Casa Romà		x
15	Casa Casademunt		x
16	Can Vila	x	x
17	Can Grau	x	x
18	Can Quelet		x
19	Can Berenguer		x
20	Can Corteset		x
21	Cal Gorro		x
22	Can Guesca	x	
23	Can Riera de les Oliveres	x	
24	Ca l'Auzeran	x	
25	Can Corteset	x	
26	Can Tolosa	x	
27	Can Pere Bachs	x	x
28	Ca l'Ermità	x	x
29	Casa Nadal	x	
30	Can Parroquià	x	x
31	Can Carraca		x
32	Can San		x
33	Can Sion	x	x
34	Casa Sagrera		x

35	Casa Coní		x
36	Fuster de la Plaça	x	x
37	Ca l'Auzerans 3		x
38	Can Pons		x
39	Cal Sastre	x	x
40	Can Geroni		x
41	Casa Bachs		x
42	Can Duran	x	x
43	Ca l'Ambrós	x	
44	Can Perera del Pla	x	x

[i] AVENTIN, MERCÈ. Vilamajor 872 – 1299. Ed. AUSA. 1990. DP B.18509-1990. Pg. 19-22, 41-52.